

El nou Museu Arqueològic d'Alacant. MARQ

RAFAEL AZUAR RUIZ'
Director del MARQ

Interior del museu. Fotografia: Museo Arqueológico provincial de Alicante (MARQ)

El MARQ es el renovado Museo Arqueológico Provincial de Alicante que fue creado en el año 1932. Se concibe como un gran centro de conservación, investigación y difusión del patrimonio arqueológico de Alicante. Un museo comprometido con el desarrollo de un discurso unitario y vertebrador de nuestro pasado histórico y cultural valenciano y que apuesta por ser una infraestructura estable de calidad, al servicio del turismo cultural y alternativo

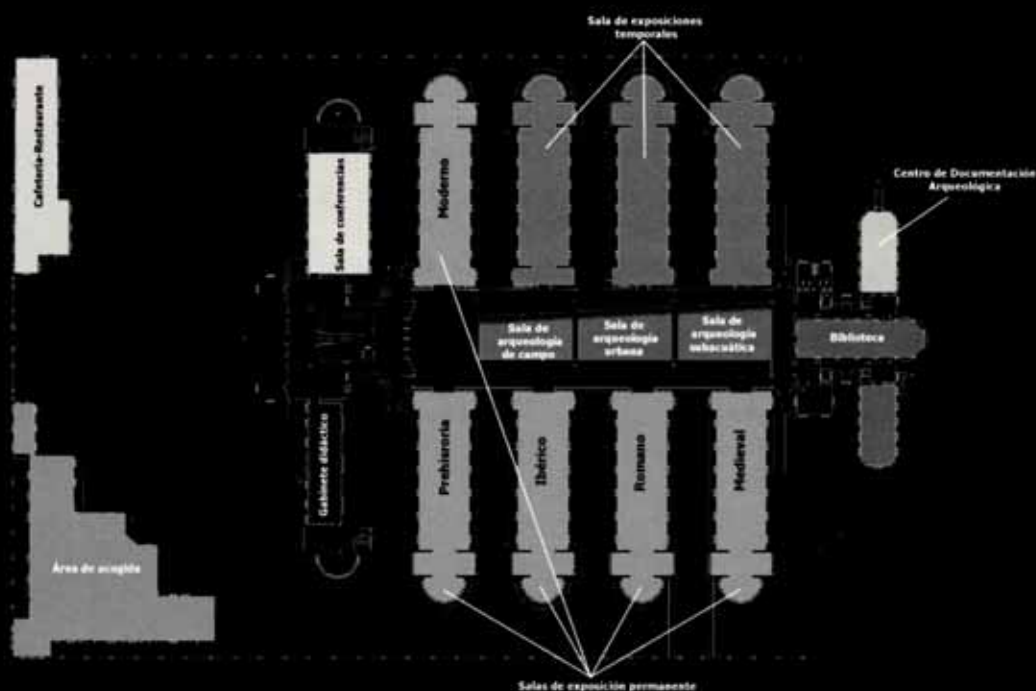
El MARQ sorprende por su renovada museografía, en la que las nuevas tecnologías de la comunicación, así como el uso de las grandes escenografías se integran plenamente en el discurso expositivo y educativo, conformando el perfil multimedia de los museos de última generación.

The MARQ, designed to replace and update the former Provincial Archaeological Museum created in 1932 in Alicante, has been planned as a major centre for the conservation, research and dissemination of Alicante's archaeological heritage. With a remit to develop a unifying and structured discourse on historical and cultural aspects of the Valencia region's past, the museum also aims to provide a stable and quality infrastructure for cultural and alternative tourism.

El 28 de maig de 2002, S.M. la Reina Donya Sofia inaugura el Museu Arqueològic d'Alacant (MARQ) a l'edifici de l'antic Hospital de Sant Joan de Déu, al popular barri del Pla del Bon Repòs de la ciutat d'Alacant. El MARQ és el renovat antic Museu Provincial d'Arqueologia i Belles Arts d'Alacant, que va ser inaugurat el 17 de gener de l'any 1932 a iniciativa de la Comissió Provincial de Monuments Històrics i Artístics, creada el 1843, amb el suport de la Diputació Provincial, que li cedi la planta baixa del seu Palau, lloc que ha estat seu i nucli central de les seves instal·lacions durant aquests anys.

És a partir de 1965 que el museu s'integra a la xarxa de museus provincials, en conveni amb el Ministeri de Cultura, que nomena com a director Enrique A. Llobregat Conesa, funcionari del Cos Nacional de Facultatius d'Arxius, Biblioteques i Museus. Sota la seva direcció es produïren les transferències autonòmiques i, el 17 de març de 1994, el seu posterior reconeixement per la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana com a Museu Arqueològic Provincial d'Alacant.

La llarga i dilatada vida del museu l'ha convertit en la institució degana dels museus alacantins i en un dels museus provincials més antics d'Espanya. Alhora, ha suposat un lògic i progressiu increment dels seus fons i col·leccions. Tot això requeria disposar d'unes instal·lacions i dependències perfectament preparades per respondre a les actuals i futu-

The MARQ's most surprising quality is the freshness of its museography; integrating new communications technologies and large set designs into educational discourse and displays. In short, it conforms to the multimedia profile of the best of today's most modern museums.

res necessitats de conservació, investigació, exhibició i divulgació que exigeix el nostre patrimoni arqueològic.

Novament, la Diputació fou sensible a les necessitats d'un nou museu, d'acord amb els reptes d'una societat que exigeix la creació i adequació de nous espais culturals per satisfer un creixent turisme de qualitat preocupat per la posada en valor del nostre ric i variat patrimoni arqueològic. De comú acord amb la Conselleria de Cultura, cedi per a la seva ubicació un dels seus edificis més emblemàtics, el seu antic Hospital de Sant Joan de Déu, i encarregà la redacció del projecte de rehabilitació a l'equip dirigit pel seu arquitecte en cap, Julián Esteban Chaparría.

UNS OBJECTIUS, UN PROJECTE

La redacció del projecte partí del document museològic desenvolupat per l'equip tècnic del museu, i en origen es reprenia la idea fundacional del museu, que es concebia com el gran centre de conservació, investigació, divulgació i gestió no només dels fons arqueològics, sinó també de les col·leccions artístiques de la Diputació Provincial. Això suposava l'assumpció d'un programa integrat de magatzems, laboratoris de restauració i ambientals, de centre de documentació i per descomptat d'exhibició.

¹ Director del MARQ i del seu projecte, juntament amb els conservadors de prehistòria, Jorge A. Soler, i d'arqueologia, Manuel H. Olcina.

Tanmateix, aquesta proposta primigènia integradora de les col·leccions artístiques i arqueològiques de la Diputació va ser abandonada, ja que durant l'execució del projecte es va aprovar la creació del Museu de Belles Arts, actual MUBAG, que fou inaugurat pel desembre de 2001.

2. Plànols de l'edifici. Fotografia: MARQ

3. Façana del museu. Fotografia: MARQ

A partir d'aquest moment el MARQ es convertí en un espai dedicat exclusivament al patrimoni historicoarqueològic i, com a museu de la Diputació, compromès amb la dinàmica dels museus locals, la majoria dels quals pateixen insuficiència d'espais de conservació. Són comptats els casos de museus que tenen laboratori de restauració. A aquests problemes d'infraestructures museístiques s'afegeix una extraordinària i densa geografia de museus locals, dispersos i amb tendència a l'atomització dels seus discursos històrics, la qual cosa representa un gran problema per als milers de ciutadans que continuament ens visiten, que no disposen de la informació mínima sobre el nostre passat arqueològic, ni sobre on, ni com, ni quan poden visitar els nostres museus.

Per aquests motius calia un gran museu planificat per afrontar els problemes futurs de la conservació i restauració del ric i variat patrimoni arqueològic d'Alacant. En aquests moments, a més, concebut com un gran centre de conservació i d'investigació, serà la seu del Centre de Documentació

4. Sala dedicada a l'Edat Mitja. Fotografia: MARQ

5. Espai dedicat a l'arqueologia urbana. Fotografia: MARQ

Arqueològica d'Alacant i, gràcies a les tecnologies de la comunicació, es constituirà en una finestra oberta a la xarxa dels museus, ja siguin locals o internacionals, i al públic en general. Un museu compromès amb el desenvolupament d'un discurs unitari i vertebrador del nostre passat històric i cultural valencià; divulgador de la riquesa i diversitat dels nostres museus i patrimoni arqueològic, que clarament aposta per ser una infraestructura estable de qualitat, al servei del turisme cultural i alternatiu.

El projecte, després d'una acurada recuperació i rehabilitació de l'antic edifici, construeix un espai museogràfic interior vertebrat per un gran deambulatori en el qual estan clarament diferenciades les àrees expositives. Ara bé, on el projecte adquireix una vertadera dimensió de futur és en l'excaució d'una planta soterrani, destinada a la resolució de les necessitats de conservació i restauració, que consolida una superfície útil museística de 9.200 metres quadrats. Funcionalment, se'n destina una tercera part a espai expositiu i un quaranta-cinc per cent a preveure les necessitats de conservació que requereix el futur d'uns fons que tendeixen a créixer regularment i secular i que s'organitzen en amforari, dipòsit temporal, dipòsits i els visitables gabinets de numismàtica i de col·leccions. La resta es distribueix de la forma següent: un quinze per cent l'ocupen els tallers, laboratoris, biblioteca i arxius gràfics i documentals; el deu per cent restant es dedica a la gestió, la comercialització i les constants exigències d'espai que demanen el públic i els serveis culturals.

La proposta museològica es completa amb una vertebració funcional dels seus espais i serveis, dissenyats com a àrees diferenciades pels seus diversos usos, l'ordenació i les instal·lacions de les quals es conceben centralitzades i informatitzades, de tal forma que el seu manteniment es preveu amb criteris de fiabilitat, eficàcia i sostenibilitat. Tot això, projectat amb criteris de futur, ja que està previst el creixement i la constant actualització de les seves instal·lacions a les tecnologies venidores i sense perdre la seva condició d'espai públic i cultural.

LES SALES PERMANENTS: DE LA PREHISTÒRIA AL SEGLE XX

L'espai expositiu ocupa el cos central de l'edifici i es distribueix en tres sales per a exposicions temporals, cinc de col·leccions permanents i tres de temàtiques, en les quals es dona a conèixer l'arqueologia. En aquest projecte museogràfic ha participat un ampli equip de restauradors, arqueòlegs i museòlegs, amb l'assessorament científic de professors de diverses universitats espanyoles i amb el disseny de Boris Micka, director creatiu de l'empresa GPD, de Sevilla.

L'exposició segueix una ordenació cronològica tradicional, des de la prehistòria fins al segle xx, i finalitza amb la inauguració del museu l'any 1932. Partint d'aquest esquema conegut, s'ha incidit en aquells aspectes que constitueixen els eixos de la nostra història. A la sala de prehistòria es tracten de forma especial l'origen i procedència dels nostres primers pobladors i la manifestació artística més genuïna i exclusiva d'Alacant: l'art macroesquemàtic. La segona sala està dedicada als ibers, tot subratllant la nostra fàcies «contestana» i sobretot la seva intensa vinculació amb les cultures fenícia i púnica. La sala de la cultura romana serveix de suport per explicar l'origen històric i romà de la ciutat d'Alacant, l'antiga Lucentum, en el Tossal de Manises de l'Albufereta, actual Parc Arqueològic del museu. La sala de l'edat mitjana és una visió en paral·lel de les societats islàmica i cristiana, tot ressaltant l'origen historicopolític de la nostra actual comunitat valenciana. Finalitza el recorregut amb la visita a l'última i alternativa sala de l'edat moderna, en la qual s'analitza, a través d'objectes arqueològics, etnogràfics i sumptuaris de valor històric, el discórrer d'Alacant durant l'antic règim i el canvi fonamental que va suposar la industrialització en la conformació de la burgesia que a principis del segle xx va impulsar la creació del museu l'any 1932.

Un discurs expositiu recolzat en una selecció de més de tres mil objectes, disposats en cent vuitanta metres lineals de vitrines, explicats gràficament en dues-centes vint-i-cinc vinyetes, dibuixades expressament, en les quals es reconstrueixen escenes i paisatges del passat. La mostra es complementa amb diverses reconstruccions o maquetes en les quals de forma didàctica es reproduïxen balms d'art rupestre, tombes romanes o el mihrab de la *rabita* islàmica de Guardamar. Aquestes maquetes didàctiques es com-

pleten amb cinquanta metres de murals panoràmics, de mida natural, de la vida en diversos poblats prehistòrics d'Alacant.

Les noves tecnologies estan presents en sis audiovisuals complementaris, de gran format, amb una durada de més d'hora i mitja de projecció, en els quals s'explica i es mostra des de l'evolució dels processos tecnològics de la prehistòria fins al ritual d'incineració dels ibers, passant pel procés creatiu que va donar lloc a l'art rupestre, o l'explicació de la cultura ibèrica a través de l'animació de centenars de calcs de motius presents en les ceràmiques. Sorpren, pel seu format, el de la sala de l'edat moderna, que es projecta de forma sincronitzada sobre una pantalla de catorze metres, amb una durada de setze minuts, i pel tractament comprensiu del pas de la societat tradicional a la societat moderna de l'Alacant que va fundar el museu a principis del segle XX.

La infografia virtual està present en l'espectacular audiovisual que es projecta a la sala de la cultura romana sobre dues grans pantalles de divuit metres de llargària, de forma sincronitzada a través de sis projectors de vídeo, amb el qual podem viatjar en el temps al nostre Parc Arqueològic de Lucentum, l'antiga ciutat romana d'Alacant, i visitar els seus carrers, entrar a les seves termes, dirigir-nos al fòrum..., o conèixer com era una factoria de peix de l'època.

Els nous suports informàtics faciliten al visitant l'accés a un immens banc de dades que han elaborat els tècnics del museu sobre el nostre patrimoni arqueològic, monumental i industrial, en col·laboració amb el Servei d'Informació Geogràfica de la Diputació. Tot això en set interactius disposats al començament i al final de cada sala.

LES SALES TEMÀTIQUES. DESCOBRINT L'ARQUEOLOGIA

L'exhibició de les col·leccions es completa amb tres sales temàtiques on es dóna a conèixer l'arqueologia, que s'explica a través de tres originals i exclusives escenografies de mida natural que reconstrueixen els ambients propis d'excavacions en una cova, en una església i sota l'aigua. Per a aquestes escenografies, amb clara finalitat didàctica i participativa, s'ha reconstruït a escala natural un vaixell mercant romà que usualment navegava per les nostres costes al segle I de la nostra era, amb la seva càrrega i els seus aparells.

Amb aquest objectiu didacticoeducatiu, a les escenografies s'han reproduït des dels coneguts conjunts d'art rupestre de la Sarga d'Alcoi fins als desconeguts panys de paret amb grafitos del segle XVIII que conserva l'església de Santa Maria d'Alacant. Igualment, per als contextos materials dels diversos estrats i seqüències arqueològiques s'han fet més de mil repro-

duccions d'ossos d'animals i humans, àmfores, monedes, ceràmiques, etc. Amb això s'aconsegueix d'ambientar les diverses activitats de les excavacions arqueològiques, que s'expliquen a través de tres audiovisuals, en els quals veiem els arqueòlegs en acció, desenvolupant tècniques de prospecció, excavant i documentant totes les restes materials trobades en jaciments de terra o sota l'aigua.

El procés arqueològic no s'atura en una excavació, sinó que es justifica en el que és la restauració, conservació i posada en valor del nostre patrimoni. Aquests objectius són presents en un audiovisual en el qual es mostra l'esforç que en aquesta línia s'ha portat a terme en els últims anys.

La varietat de registres arqueològics permet de conèixer les transformacions del medi humà, i gràcies a tres exclusives produccions realitzades en infografia virtual som testimonis de la transformació que ha experimentat el nostre paisatge interior des de la prehistòria fins als nostres dies; quina ha estat l'evolució del poblament d'Alacant, des dels primers assentaments de l'època del bronze a la badia de l'Albufereta fins a la cosmopolita ciutat actual; i, per últim, submergir-nos en les relacions que han mantingut les nostres costes amb els diversos pobles i cultures a través de l'evolució de les seves naus i vaixells.

Aquestes grans ambientacions s'han construït per tal que el visitant al MARQ experimenti, gràcies a tres interactius amb pantalla de plasma, l'aventura de l'arqueologia com a mètode de coneixement de la nostra història. Experiència que actualment és fruit del treball interdisciplinari d'un equip de professionals en altres camps, els àmbits d'investigació dels quals coneixerem de forma vital i directa a través d'una safata didàctica de trenta metres de llarg, desplegada al passadís central, on es poden veure i tocar aquelles restes materials que constitueixen els documents materials del passat.

LA FUNDACIÓ COMUNITAT VALENCIANA MARQ

El MARQ és un complex museístic del qual depenen els parcs arqueològics del jaciment iberoromà de Lucentum, al Tossal de Manises de l'Albufereta, i el futur de la Illeta dels Banyets del Campello, únic jaciment costaner del bronze final i empori d'època ibèrica. A aquests cal afegir, dins del programa de rutes d'art rupestre, la recent inauguració del Museu de Castells de Castells, com a centre d'interpretació de l'art macroesquemàtic. La varietat i diversitat del MARQ, amb les seves extensions en el territori, requereixen un nou model de gestió més dinàmic i pròxim a les fórmules de la iniciativa privada. Per això, pel desembre de 2001 es va reunir per primera vegada el Patronat de la recentment creada Fundació de la Comunitat Valenciana MARQ, presidit pel president de la Diputació,

Bibliografia

- AZUAR, R. «Museos alicantinos ante el año 2000. El Museo Arqueológico y la Galería Provincial de Bellas Artes», *canelobre*, 41-42 (2000), pàgs. 9-24.
- AZUAR, R. «El MARQ. El museo de la arqueología de Alicante», *AMIGOS DE LOS MUSEOS*, 15, (2000a), pàgs. 5-7.
- AZUAR, R.; OLCINA, M.; SOLER, J. «Los proyectos museológicos de la Diputación de Alicante. Los Museos Provinciales de Arqueología y Bellas Artes» *CANELOBRE*, 41-42 (2000) pàgs. 147-154.
- AZUAR, R.; OLCINA, M.; SOLER, J. «El MARQ de Alicante: el primer museo arqueológico del siglo XXI». (2002) *Museos Arqueológicos para el siglo XXI*, (Mérida) pàgs. 119-137.
- ESTEBAN, J. «La rehabilitación del antiguo Hospital de San Juan de Dios de Alicante para sede de Museo Arqueológico Provincial», (2000) *Scripta in Honorem Enrique A. Llobregat Conesa*, Alacant. Institut Juan Gil Albert, pàgs. 369-377.
- LLOBREGAT, E.: (1989). Museo Arqueológico Provincial de Alicante. València. Vicent García Editores.
- OLCINA, M.; PÉREZ, R. (1998). «La ciudad ibero-romana de Lucentum (El Tossal de Manises, Alicante). Introducción a la investigación del yacimiento y su recuperación como espacio público». Alacant: Diputació Provincial d'Alacant.
- SOLER, J. «El Museo Provincial de Alicante como proyecto centenario», *canelobre*, 41-42 (2000) pàgs. 35-46.

SOLLER, J.; PÉREZ, R. «Actuaciones para la conservación y difusión del Arte Macroesquemático. La propuesta del MARQ y del departamento de Arquitectura de la Diputación Provincial de Alicante para el yacimiento con arte rupestre del Pla de Petracos (Castell de Castells, Alicante)». (2000); *Congrés de Patrimoni Històric*, (València) pàgs. 67-72.

AADD. (2001); *Legados del MARQ*. Alacant: Marq.

i la Generalitat Valenciana, l'Ajuntament d'Alacant i les entitats d'estalvi Caja del Mediterráneo i Caja Múrcia, com a patrons. En formen part també els representants de les forces polítiques de la Diputació i personalitats proposades pels seus mèrits i prestigi en l'àmbit cultural, el director del MARQ, un gerent i un director econòmic, i, a més, en els seus òrgans de funcionament es reservava un ampli espai de representativitat als museus locals i a l'Associació d'Amics del Museu, en vies de constitució.

La Fundació de la Comunitat Valenciana MARQ garanteix la participació d'institucions i empreses privades en el finançament i en la gestió. Aquesta gestió es desitja més propera al ciutadà i per aquesta raó en els seus òrgans de govern es preveu la participació no només de les institucions politicoadministratives, sinó també del món de l'empresa i dels diversos col·lectius representatius de la societat. Una societat que aposta per la sostenibilitat i la qualitat dels nostres museus, com a resposta a la creixent demanda cultural, sense oblidar que són la memòria que llegarem a les generacions futures.